

Nr 178.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, m. m.

(1:a avd.)

I propositionen nr 261 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 30 april 1943, föreslagit riksdagen att

dels till Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor,

dels för budgetåret 1943/44 under tionde huvudtiteln anvisa till Aktiebolaget Ceaverken: Inlösen av ett reverslån ett förslagsanslag av 52,500 kronor, till Aktiebolaget Ceaverken: Upprätthållande av bolagets drift ett reservationsanslag av 45,000 kronor, samt till Aktiebolaget Ceaverken: Vissa forskningsarbeten ett reservationsanslag av 75,000 kronor,

dels ock medgiva, att bolaget tillsvidare från och med den 15 maj 1942 befrias från skyldigheten att gälda ränta och amortering å tidigare erhållet statslån.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 december 1940 hemställde statens industrikommission, att för upprätthållande och om möjligt utvidgning av aktiebolaget Ceaverkens — det enda inhemska företaget i fråga om röntgenfilm och röntgenpapper samt fotografisk film och fotografiskt papper — verksamhet bolaget måtte beviljas stöd från statens sida i form av lån i enlighet med ett mellan kommissionen och bolaget upprättat förslag till avtal. Enligt detta förslag skulle lånet utgå med 400,000 kronor och amorteras med 40,000 kronor under ett vart av åren 1942—51. Å ogulden del av lånesumman skulle erläggas 5 procent årlig ränta. Till säkerhet för lånet skulle bolaget pantförskriva inteckningar å tillhoppa 150,000 kronor med bästa förmånsrätt i bolagets fabriksfastighet i Strängnäs ävensom förlagsinteckningar å tillhoppa 250,000 kronor med bästa förmånsrätt i de för bolagets fabriksrörelse avsedda lösa inventarierna och råvarorna samt i rörelsen frambragta alster. Bolaget skulle förbinda sig att intill dess lånet vore till fullo infriat icke verkställa utdelning å sitt aktiekapital.

Kommissionen framhöll i detta sammanhang, att, enär vid en eventuell utökning av bolagets produktion en förstärkning av dess rörelsekapital erford-

rades, riksdagens bemyndigande måhända borde inhämtas till beviljande av ytterligare statslån om högst 200,000 kronor åt bolaget.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i anslutning härtill i propositionen nr 163 till 1941 års riksdag avlåtna framställning anvisade riksdagen (skr. nr 205) till Lån för tillverkning av röntgenfilm m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

I en den 18 november 1942 dagtecknad skrift hava de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse anmält, att styrelsen enhälligt beslutat inställande av bolagets drift med nämnda månads utgång, på grund av att för driften nödvändig s. k. underlagsfilm enligt beslut av statens reservförrådsnämnd icke längre tilldelades bolaget i sådan omfattning, att rörelsen kunde drivas utan ekonomisk förlust för bolaget. Med hänsyn till den betydelse för landet, som bolagets fabriksrörelse under krigsförhållanden ansåges hava, borde det enligt styrelsens mening undersökas i vad mån det vore möjligt att genom statliga åtgärder förekomma ett nedläggande av rörelsen.

I skrivelse den 31 mars 1943 har statens industrikommission hemställt, att Kungl. Maj:t måtte godkänna ett skrivelsen bilagt förslag till avtal mellan kommissionen för svenska statens räkning, å ena, och direktören Claes Andersson i Stockholm, å andra sidan, angående förvärv av samtliga aktier i bolaget samt, under förutsättning att så skedde, *ej mindre* anvisa dels 100,000 kronor för avtalets fullföljande, dels 50,000 kronor jämte $4\frac{1}{2}\%$ årlig ränta därå från och med den 15 maj 1942 för inlösen av ett bolaget lämnat enskilt lån, dels 45,000 kronor för upprätthållande av bolagets drift till och med juni månad 1944, dels ock 75,000 kronor för visst forskningsarbete genom bolagets försorg intill sistnämnda månads utgång, *än även* befria bolaget från skyldigheten att gälda ränta och amortering å det erhållna statslånet å 400,000 kronor.

Kommissionen har sammanfattningsvis uttalat, att, ehuru bolagets utveckling i tekniskt hänseende hittills varit tillfredsställande, bolaget likväl med avseende å tillverkningen av röntgenfilm alltjämt icke utgjorde och troligen ej heller framgent komme att utgöra någon beredskapsindustri i verklig mening, eftersom bolagets rörelse allenast avsåge sista ledet i röntgenfilmens framställning, medan filmunderlaget icke syntes kunna tillverkas inom landet och därför måste importeras, vilket åtminstone för närvarande ej låte sig göra. Beträffande röntgenpapper åter liksom i fråga om annat fotografiskt papper gällde, att det otvivelaktigt vore möjligt att framställa vederbörande råmaterial i Sverige och att bolaget inom något år sannolikt skulle kunna åstadkomma en så fullständig beredskap med avseende å dessa färdigvaror, som storleken av bolagets fabrikskapacitet överhuvud taget tillåte. Vad slutligen flygfilmen anginge hade bolaget visserligen ännu icke någon erfarenhet om tillverkningen av denna vara, men därest bolaget bereddes tillfälle till forskning härutinnan, torde det vara möjligt att framdeles nå därhän, att förutsättningar även härvidlag skulle finnas för en fullständig, på svenskt råmaterial baserad tillverkning, som emellertid då, med hänsyn till bolagets

ringa fabrikskapacitet, uppenbarligen icke kunde bedrivas vid den nuvarande fabriken.

Då en högst viktig samt i kvantitativt avseende icke oväsentlig, på svenskt råmaterial alltigenom baserad beredskap inom cirka ett år torde, anför kommissionen, kunna bringas till stånd på grundval av den verksamhet, som bolaget redan nu bedreve, kunde kommissionen för sin del icke tveka om riktigheten av att staten — trots att tidigare intentioner till följd av olyckliga omständigheter otvivelaktigt icke kunnat förverkligas — även denna gång trädde emellan. Statens investering syntes emellertid denna gång icke kunna få formen av ett lån, efter vars erhållande bolaget skulle kunna driva en ekonomiskt vinstgivande affär, utan borde fastmera konstrueras såsom en ren beredskapskostnad eller med andra ord såsom erforderligt drifttillskott m. m. åt bolaget för att detta, utan att överhuvud taget åsyfta någon vinst på sin verksamhet, under själva krigsåren skulle kunna fylla sin ifrågavarande beredskapsuppgift.

Kommissionen behandlar härefter frågan om de åtgärder från statens sida, som för fortsatt uppehållande av bolagets verksamhet kunde anses erforderliga. Därvid har kommissionen bland annat föreslagit, att staten tillförsäkras ensam bestämmanderätt över bolaget genom förvärv av aktiestocken i bolaget. För detta ändamål erforderliga anslagsmedel utgjorde 100,000 kronor.

Förhandlingar, som kommissionen fört med bolagets aktieägare om aktiernas övertagande, hava lett till upprättande av ett propositionen bifogat avtal med därtill hörande överenskommelse, vilka handlingar innebära att de 100 aktierna i bolaget av staten förvärvas till pari, tillhoppa 100,000 kronor, varjämte två avtal om viss royalty och om ensamförsäljningsrätt med mera, som bolaget ingått före statslånets erhållande, slutgiltigt annulleras.

I övrigt föreslår kommissionen, att ett åt bolaget för komplettering av dess tekniska utrustning år 1942 av den största och praktiskt taget enda aktieägaren i bolaget lämnat, på sex månaders uppsägning löpande reverslån å 50,000 kronor med $4\frac{1}{2}$ % ränta inlöses i samband med aktiernas övertagande, att bolaget befrias från skyldigheten att gälda ränta och amortering å det erhållna statslånet å 400,000 kronor samt att ytterligare statsmedel anvisas dels till ett belopp av 45,000 kronor för upprätthållande av bolagets drift intill utgången av juni 1944 dels ock till ett belopp av 75,000 kronor för vissa forskningsarbeten genom bolagets försorg under samma tid.

Departementschefen har för egen del i ärendet anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att aktiebolaget Ceaverkens tillverkningar efter statslånets erhållande förbättrats och rationaliserats därhän, att relativt högklassig röntgenfilm ävensom röntgenpapper och annat fotografiskt papper numera av bolaget framställs, samt att i anslutning härtill det senast förflutna verksamhetsåret medfört en teknisk konsolidering av verksamheten och en avsvärd ökning av försäljningen. Under samma år ha också till statsverket inbetalats 36,500 kronor i amortering och ränta å statslånet. Enär emellertid tillverkningen, som hittills huvudsakligen avsett röntgenfilm och varit baserad på utländskt filmunderlag, numera avsevärt inskränkts till följd av den av importhindren föranledda minskade tilldelningen till bolaget av dylikt filmunderlag, torde rörelsen vid härutinnan oförändrade förhållanden framgent icke kunna drivas utan ekonomisk förlust för bolaget.

Det är mot bakgrunden härav och med hänsyn till den betydelse för landet som bolagets rörelse under rådande förhållanden ansetts äga, som på initiativ av de av staten utsedda ledamöterna i bolagets styrelse en undersökning i syfte att genom statliga åtgärder förekomma ett nedläggande av bolagets rörelse nu verkställdes av statens industrikommission i samråd med bolagets aktieägare. Därvid hava till kommissionen ingivna framställningar från chefen för försvarsstaben och medicinalstyrelsens materielnämnd givit vid handen, att för försvaret och sjukvården förefinnes ett betydande intresse av att den beredskapsindustri, som här tillskapats, får bestå och såvitt möjligt ytterligare utvecklas. Medan härvid materielnämndens önskemål inriktats på tillverkningen av röntgenfilm och röntgenpapper, har man från försvarsväsendets sida däutöver kraftigt understrukit behovet av en beredskap jämväl med avseende å flygfilm och annat fotografiskt papper än röntgenpapper. Med hänsyn till de skäl, som sålunda ur försvarets och sjukvårdens synpunkter framhållits för ett fortsatt uppehållande av bolagets drift, har industrikommissionen funnit sig böra förorda, att åtgärder från statens sida vidtagas för att bolaget, utan att överhuvud taget åsyfta någon vinst å sin verksamhet, skall kunna fylla ifrågavarande beredskapsuppgift. I anledning av importsvårigheterna skulle verksamheten såvitt möjligt baseras på alltigenom svenskt råmaterial. Något resultat härutinnan skulle dock enligt kommissionens mening knappast kunna uppnås förrän efter en experimenttid av ett å två år, och kommissionen har därför ansett, att närmast för tiden till nästa budgetårs slut särskilda statsmedel till belopp av 45,000 kronor respektive 75,000 kronor borde ställas till bolagets förfogande för uppehållande av bolagets drift och för utförande genom bolagets försorg av erforderliga forskningsarbeten. I anslutning härtill föreslår kommissionen, att för tillförsäkrande åt staten för framtiden av full och ensam bestämmanderätt över bolaget staten förvärvar bolagets aktiestock om 100 aktier till parivärdet eller sammanlagt 100,000 kronor. I samband med aktieförvärvet skulle vidare ett av enskild aktieägare åt bolaget lämnat reverslån å 50,000 kronor med därå löpande $4\frac{1}{2}$ procent årlig ränta från och med den 15 maj 1942 av staten inlösas. Slutligen skulle bolaget befrias från skyldighet att erlägga ränta och amortering å det år 1941 beviljade statslånet, vilket för närvarande uppgår till 383,500 kronor jämte 5 procent årlig ränta därå från och med den 15 maj 1942.

Uppenbarligen kan det ifrågasättas, om staten bör engagera sig för ytterligare finansiellt stöd åt bolaget. Det förefaller nämligen tvivelaktigt, huruvida bolagets verksamhet inom överskådlig tid skall kunna bli ekonomiskt lönande. Dylika synpunkter tillmättes emellertid icke någon avgörande betydelse, då beslutet fattades om den tidigare stödåtgärden. Denna motiverades nämligen av riksdagen därmed, att det måste anses vara av största vikt att i nuvarande läge säkerställa viss tillverkning inom landet av röntgenfilm m. m. i beredskapssyfte, varjämte riksdagen uttalade den förhoppningen, att det efter investering av statsmedel skulle bli möjligt att genom forskning och teknisk nydaning utveckla och förbättra ifrågavarande industri, så att landet även i framtiden skulle kunna göra sig mera oberoende av utländsk import på detta område. Dessa riksdagens uttalanden böra enligt min mening tjäna till ledning vid behandlingen av den nu föreliggande frågan. Beaktas bör därvid tillika, att den omständigheten att bolaget ånyo råkat i ekonomiska svårigheter närmast har sin grund i nu rådande onormala förhållanden och därför knappast kan tagas till intäkt för ett omdöme rörande bolagets verksamhet i stort sett, ävensom att det bolaget beviljade statslånet i förhandenvarande läge måste anses utgöra snarare en börda för än ett stöd åt bolaget.

Då jag mot bakgrunden av det nyss anförda finner mig böra tillstyrka fortsatt finansiellt stöd åt bolaget, beror detta — förutom på det starka intresse för uppehållande och vidare utveckling av bolagets tillverkningar, som alltjämt visats från försvars- och sjukvårdshåll — på den av industrikommissionen i utsikt ställda möjligheten att bolaget, därest fortsatt stöd beredes detsamma, inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna i fråga om röntgenpapper och annat fotografiskt papper åstadkomma samt beträffande flygfilm åtminstone förbereda en på inhemska råvaror baserad beredskap. Vad angår röntgenfilm måste visserligen utsikten att få till stånd en alltigenom inhemsk tillverkning numera bedömas mörkare. Ur beredskapssynpunkt är emellertid redan den av bolaget för närvarande på basis av importerat filmunderlag bedrivna tillverkningen av röntgenfilm ingalunda utan värde, enär filmunderlaget är betydligt mera lagringsbeständigt än den färdiga filmen. Jag biträder därför kommissionens i olika hänseenden framlagda förslag för möjliggörande av en beredskap på detta område. Härvid torde även vara motiverat att, på sätt kommissionen jämväl förordat, staten genom förvärv av aktierna i bolaget tillförsäkras full och ensam bestämmanderätt över bolaget. Det inlösningspris, som angivits för aktierna, eller parivärdet, torde med hänsyn till omständigheterna kunna betecknas som rimligt. För inlösen av det enskilda reverslånet jämte upplupen ränta synes böra beräknas ett belopp av i runt tal 52,500 kronor.

Då någon avkastning av aktierna tillsvidare icke är att påräkna, synas visserligen för aktieförvärvet erforderliga medel böra anvisas å kapitalbudgeten men investeringen samtidigt böra i sin helhet avskrivas. Frågan härom anmäles i annat sammanhang av chefen för finansdepartementet. Med hänsyn till bestämmelserna i köpeavtalet böra ifrågavarande medel göras tillgängliga redan under innevarande budgetår.

Befrielsen för bolaget från skyldigheten att gälda ränta och amortering å statslånet läser böra gälla tillsvidare från och med den 15 maj 1942. Jag förutsätter befogethet för Kungl. Maj:t att framdeles besluta om skyldighetens fullgörande. Frågan om avskrivning å låneanslaget bör lämpligen upptagas först i samband med en slutlig reglering av statens investeringar med anledning av de nu rådande krisförhållandena.

Vad industrikommissionen anført rörande formen för rörelsens bedrivande, sedan staten övertagit aktierna i bolaget, giver mig anledning uttala, att rörelsen tillsvidare torde böra bedrivas i den nuvarande bolagsformen. Det synes dock böra övervägas, huruvida icke bolagsordningen bör ändras till närmare överensstämmelse med vad därutinnan gäller för övriga statliga bolag.

Vid behandlingen år 1941 av frågan om statsunderstöd åt aktiebolaget Ceaverken uttalade utskottet i sitt utlåtande över den då föreliggande propositionen i ämnet sina betänkligheter mot den föreslagna lånetransaktionen men ansåg sig med hänsyn till behovet av att säkerställa viss tillverkning inom landet av röntgenfilm m. m. i beredskapssyfte böra tillstyrka förslaget i fråga.

Vad den nu föreliggande framställningen beträffar, vill utskottet framhålla, att utskottet alltjämt är av den uppfattningen, att det kan ifrågasättas, huruvida staten bör finansiellt engagera sig för ifrågavarande verksamhet. Framhållas må nämligen, att utsikterna att efter inträffade fredsförhållanden bedriva rörelsen med vinst måste betecknas som ytterst små.

Av vad i ärendet förekommit framgår emellertid, att det från försvarets och sjukvårdens målsmän framhållits såsom angeläget, att en beredskapsindustri på här ifrågavarande område upprätthålles. På grund härav och då

Utskottet.

enligt vad handlingarna i ärendet utvisa ett tryggande av bolagets verksamhet icke anses vara möjligt under annan förutsättning än att staten övertager bolaget, finner sig utskottet böra godtaga förslaget härom. Aktievärdet torde visserligen icke motivera en inlösning till pari, men utskottet har med hänsyn till de i tidigare avtal med bolaget ingående optionsvillkoren ansett sig icke böra motsätta sig det föreslagna inlösningspriset. Utskottet tillstyrker alltså, att medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag anvisas och att Kungl. Maj:ts förslag i övrigt godkännes.

I detta sammanhang vill utskottet emellertid ifrågasätta, huruvida icke bolaget lämpligen, med hänsyn till försvarsväsendets intresse av denna beredskapstillverkning, borde organisatoriskt inordnas under den blivande Försvarsväsendets fabriksstyrelse.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

I. till *Förvärv av aktierna i aktiebolaget Ceaverken, svenskt fotografiskt papper och film*, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 å kapitalbudgeten under fonden för statens aktier anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor,

II. för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

a) till *Aktiebolaget Ceaverken: Inlösen av ett reverslån* ett förslagsanslag av 52,500 kronor,

b) till *Aktiebolaget Ceaverken: Upprätthållande av bolagets drift* ett reservationsanslag av 45,000 kronor,

c) till *Aktiebolaget Ceaverken: Vissa forskningsarbeten* ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

III. medgiva, att bolaget tillsvidare från och med den 15 maj 1942 befrias från skyldigheten att gälda ränta och amortering å tidigare erhållet statslån.

Stockholm den 11 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Grånebo, Torsten Ström, Lindström, Heiding, Bäcklund, Carlström, Gillström, Sundberg och Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Dovers-
torp, *Ward, Hansson* i Rubbestad, *Persson* i Tidaholm, *Bergström, Mårtensson, Nilsson* i
Steneberg, *Lindholm, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Reservation

av herr *Törnkvist*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse.

»Vid behandlingen år — — — i övrigt godkännes.

Under åberopande av — — — tidigare erhållet statslån.»
